

TISZANTÚLI REF. EGYHÁZKERÜLET.

A
KARCAGI REFORMÁTUS NAGYKUN
GIMNÁZIUM

(VI—VIII. OSZTÁLY REÁLGIMNÁZIUM)

ÉVKÖNYV

AZ 1939—1940. ISKOLAI ÉVRŐL

KÖZZÉTESZI

DR. GAÁL LÁSZLÓ

TANÜGYI FŐTANÁCSOS,
GIMN. IGAZGATÓ

KARCAG, 1940.

KERTESZ JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJA, KARCAG.

Bátky Zsigmond emlékezete.

1939 augusztus 27-én, 66 éves korában Budapesten meghalt dr. felsőbátkai Bátky Zsigmond, a Magyar Nemzeti Múzeum c. főigazgatója, a magyar föld és népelet egyik legbuzgóbb, legfáradhatatlanabb, leglelkiismeretesebb és gazdag tudományos eredményekre visszatekintő kiváló kutatója. A komárommegyei Kocson született 1874 január 5-én s csaknem egész életét Budapesten élte le. Tudományos pályája a fővároshoz, közelebbről a Nemzeti Múzeumhoz és a Néprajzi Társasághoz kapcsolódott. Innen tudományos kutatásai is csak ritkán és csak rövid időre szakították el. Egy életet kitöltő s a sírig tartó tudós munkája kereteit Budapest adta meg.

Tehát nem volt a miénk, vagy helyesebben csak annyira volt a miénk, amennyire az egész magyarságé volt. Mégis a pályájának kezdetén útnak induló fiatal ember, a leendő országos hírű tudós, megállt egy pillanatra Karcagon, körültekintett a karcagi ref. gimnázium falai között, hogy hamarosan tovább induljon a korán felismert s aztán mindvégig híven követett úton, érdemekben egyre gazdagodó tudós élete kitűzött célja felé.

A fiatal Bátky Zsigmond 1894/95-ben, egy évig, a karcagi gimnázium tanára volt.

Ez a körülmény, amely talán kevés, talán semmi befolyással nem volt pályája alakulására s tudós egyéniségének fejlődésére, feljogosít bennünket, de egyszersmind kegyeletes kötelességünké teszi, hogy ez évkönyv lapjain róla mi is megemlékezzünk. Nem vagyunk feljogosítva, hogy

bármilyen csekély mértékben magunkénak mondjuk őt; nem ez a hely, ahol életét és működését ismertetni kell; nem vagyunk illetékesek élete művét értékelni és a magyar tudományosságnak tett szolgálatait méltatni: de kötelességünk, hogy egy, habár nem jelentős adalékkal járuljunk életrajzához s egyben a vidéki ref. gimnáziumok akkori küzdelmes korszakát egy-két éles vonással jellemezzük.

Mint sok más vidéki ref. középiskola, a 80-as, 90-es években a karcagi gimnázium is rendkívüli erőfeszítéseket tett, hogy a kor követelményeinek színvonalán megállhasson. E tiszteletreméltó törekvést főképp az anyagiak hiánya akadályozta, azután az a félelem, hogy esetleges állami támogatás igénybevétele kárára lehetne az önkormányzatnak, amelynek fenntartásán nemcsak az egyetemes egyház, hanem annak részei is féltő gonddal, sőt sokszor túlzott aggodalommal őrködtek. Ilyen körülmények között a fejlődés lassú és akadozó volt. Karcagon mégis határozottabb lendületet vett akkor, midőn Faragó János, a későbbi pápai tanár, igazgató és c. főigazgató, foglalta el az igazgatói széket, aki fiatalos energiával fáradhatatlanul agitált szóval és írásban az intézet fejlesztése érdekében. Munkájának eredményeként mondta ki a karcagi ref. egyháztanács 1894. augusztus 19-én, hogy az addig 4 osztályos gimnáziumot tovább fejleszti s az V. osztályt szeptember 1-én megnyitja. Lehetővé tette ezt Karcag város képviselőtestületének augusztus 16-án hozott azon határozata, hogy a ref. egyházat a gimnázium fejlesztésében támogatni fogja s egy tanári fizetés megajánlásával a következő osztály azonnali megnyitását lehetővé teszi. Ily körülmények között az igazgatótanács meghirdette a pályázatot az újonnan alakított földrajz-természettudományi tanszékre.

A pályázat meghirdetése egyelőre nem járt a kívánt eredménnyel. Egyetlen pályázó jelentkezett, egy dunántúli község lelkésze, akinek azonban nem volt semmiféle tanári képesítése s így nem volt jogosultsága az állás elnyerésére. Ekkor a fenntartó testület határozatából az igazgató Budapestre utazott, hogy valamiképpen tanárt keressen a nehezen betölthető tanszékre s ott, nem tudjuk, milyen úton-módon, mint az Értesítőben mondja, „Bátky Zsigmond tanárjelöltet sikerült megnyerni..., ki állását h. tanári minőségben el is foglalta. Szeptember 10-ike volt, mikor tanárok dolgában rendbe jött az intézet.”

Érdekes, hogy az igazgató mennyire panaszkodik a tanárhiány miatt: „Országos baj a tanárhiány, mely ha nem is oly mértékben, mint a felekezeti iskolákban, de megvan az állami tanintézetekben is. A tanárhiányon csak úgy segíthetünk, ha iparkodunk kívánatosá tenni a tanári pályát még a legambiciózusabb tanulókra s a legjobb családok gyermekeire nézve is. Hogy tehetjük ezt? Mindenki tudja. Abban is van valami, hogy a három bérc és négy folyó hónapban nincs meg az a tekintélye a

tanári állásnak, mint más nemzeteknél. Aminek persze sokszor nem a nagyközönség az oka.”¹

Oly panasz, amely ismét és mind sűrűbben kezd felhangzani tanári gyűléseken, s amelyet legújabbán a budapesti tudomány-egyetem rektora is hangoztatott.

A fiatal Bátky Zsigmond tehát 20 éves korában, gondolom, tanári alapvizsga birtokában, Karcagra jött, hogy a középiskolai tanári pályán egy évet töltsön. E munkásság közelebbi körülményei alig ismeretesek. Az Értesítőből tudjuk, hogy az akkori tanári kar télen felolvasó estéket szokott tartani a nagyközönség számára. Ezeknek az estéknek egyik előadója Bátky Zsigmond volt. A II. orsz. tanügyi kongresszus szervező bizottsága Budapesten 1895 április 11-én gyűlést tartott, s ezen az intézet képviselőjében Faragó János igazgató és Bátky Zsigmond tanár jelent meg.

Egyébként a rendes, tanári munkát végezte: a IV. osztály főnöke, a természetrajzi és természettani szertár öre, tanárkari jegyző. Az I—III. osztályban földrajzot, a IV—V. osztályban természetrajzot, az I. osztályban számtant tanított, összesen heti 19 órában.

Ez a munka 1895 nyaráig tartott. Ismét bekövetkezett az, ami miatt az igazgató az Értesítőben annyiszor panaszkodott: „Az unalomig ismételttem már, hogy a gyakori tanárváltozás mily káros hatással van az intézetre.” A következő évi Értesítőben írja: „Mint minden iskolaév, úgy a most lefolyt év sem kezdődött tanárváltozás nélkül. Bátky Zsigmond visszatért a budapesti egyetemre félbeszakított tanulmányait folytatni.”²

Vissza kellett térnie, mert még egyetemi tanulmányait sem fejezte be. Távozását idejében, már június hóban bejelentette s így az igazgatótanácsnak módjában volt a természetrajz-földrajzi tanszék betöltéséről még a következő iskolai év megnyitása előtt gondoskodni.

Ezzel meg is vált végleg a karcagi iskolától, amely számára csak ifjúságának egy eltűnő emléke maradt. Hiszen tudományos munkássága is csak azután, 1896-ban s határozottabban 1900-ban kezdődött. Talán az egyetlen kapcsolat, amely még olykor Karcagra emlékeztette s kellemesen emlékeztette, sőt talán olykor ide el is hozta, az a barátság volt, amely tanítványához és tudós munkatársához, a karcagi Györffy Istvánhoz fűzte.

Ez minden, amit karcagi vonatkozásban Bátky Zsigmondról mondhatunk. Tudós pályájának méltatása más helyre tartozik.³ A hosszú és eredményekben gazdag kutató útra induló fiatal tudós számára Karcag

¹ Karcagi Gimnasium Értesítője, 1894/95. 37. l.

² Karcagi Gimnasium Értesítője, 1895/96. 49. l.

³ L. Marót Károly, Felsőbátkai Bátky Zsigmond dr. A Néprajzi Múzeum Értesítője, XXXI, (1939) évf. 355—374. l. Ugyanitt bibliográfia is.

csak átszálló állomás volt, ahol rövid tartózkodás után felszállt arra a vonatra, amely egyenesen és biztosan vitte kitűzött életcélja felé.

A kitűnő tudós emlékét azonban, aki egykor iskolánk falai között is működött, a nagy szellemeknek kijáró tisztelet és kegyelet érzésével fogjuk megőrizni.

Gaál László.